

СЕКЦІЯ 3 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 33:338

Аванесова Н.Е.*кандидат економічних наук,
професор кафедри фінансів та кредиту**Харківського національного університету будівництва та архітектури*

ПОТЕНЦІАЛ ТА РОЗВИТОК ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто основний потенціал та розвиток ОПК України. Обґрунтовано основні етапи оборонно-промислових підприємств України та висвітлено напрями методології та фінансового планування ОПК України.

Ключові слова: оборонно-промисловий комплекс, оборона, безпека.

Аванесова Н.Э. ПОТЕНЦИАЛ И РАЗВИТИЕ ОБОРОННО-ПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА В КОНТЕКСТЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Рассмотрен основной потенциал и развитие ОПК Украины. Обоснованы основные этапы оборонно-промышленных предприятий Украины и освещены направления методологии и финансового планирования ОПК Украины.

Ключевые слова: оборонно-промышленный комплекс, оборона, безопасность.

Avanesova N.E. POTENTIAL DEVELOPMENT AND DEFENSE INDUSTRY IN THE CONTEXT OF THE NATIONAL ECONOMY

The basic development of defense capabilities and Ukraine. The basic is stages of the military-industrial enterprises of Ukraine and highlighted areas of financial planning methodology and defense of Ukraine.

Keywords: defense industry, defense, security.

Постановка проблеми. У сучасних умовах оборона покликана давати найбільш ефективні рішення сучасних воєнно-економічних завдань захисту держави від будь-яких посягань ззовні, а також швидкої локалізації внутрішніх конфліктів та забезпечення стабільності в країні. До того ж варто постійно дбати про гідне місце України у системі міжнародної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед досліджень, присвячених загальним проблемам ОПК, а також окремим аспектам його діяльності, можна виділити роботи [2; 3; 4] Н. Берхара, М. Беляєва, Е.В. Бугрова, А.В. Бузуєва, І.В. Борисова, В.В. Борисова, В.П. Васіна, А.А. Захарова, Г.Ф. Кунадзе, Г.Н. Цаголова, А.І. Шеїна, А.В. Шишаєвої і ін. Також варто зазначити роботи, присвячені дослідженню різних проблем діяльності військово-промислового комплексу ФРН А.А. Дьоміна, В.Н. Жукова, С.Б. Лаврова, Н.В. Раскова та ін. Окрім того, є низка досліджень різних системних ланок ОПК, таких як армія, організації науково-дослідних робіт, система освіти, об'єднання промисловців. Глибше розібратися у таких тісно пов'язаних з функціонуванням оборонно-промислового комплексу питаннях, як проблеми науково-технічного прогресу, взаємодії армії і суспільства, ролі техніки в сучасному суспільстві, ідеології, допомагають роботи учених І.А. Климова, В.С. Пуська, Н.І. Хмари та ін. До числа інших відомих західних дослідників ОПК можна віднести також Р. Барнету, Д. Кеннана, Д. Холлоуєра і С. Мелмана.

Уперше термін ОПК вжив президент США Дуайт Ейзенхауер в посланні американському народу в січні 1961 року. Пізніше, щоправда, з'ясувалося, що термін запропонував не сам Ейзенхауер, а багаторічний укладач його промов М. Мосс. Він і був автором послання, в якому містився новий термін.

Виклад основного матеріалу. Видатки на оборону – це спрямування фінансових ресурсів на оборону держави для утримання збройних сил, розвитку оборонної промисловості, проведення військових досліджень та ліквідації їх наслідків [2]. Фінансування силових структур України починається з планування, яке є важливою складовою фінансово-господарської діяльності силових структур країни.

Планування здійснюється у встановлені законом строки з метою забезпечення необхідного рівня обороноздатності держави шляхом обґрунтування перспективи розвитку Збройних Сил України та інших військових формувань з урахуванням характеру реальних і потенційних загроз у воєнній сфері та економічних можливостей держави, із зазначенням конкретних заходів, виконавців та термінів їх реалізації [5].

Ефективність забезпечення потреб на оборону держави неможливе без якісного фінансового планування (рис. 1) [3].

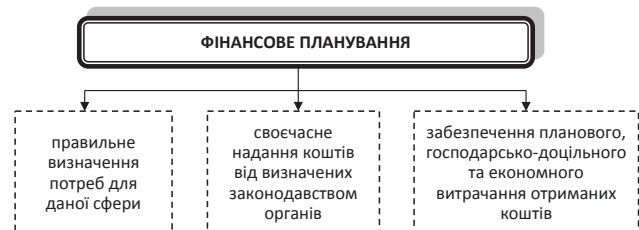

Рис. 1. Фінансове планування

Функціонування силових структур є принциповою основою реалізації політики національної безпеки. Серед комплексу проблем цієї сфери однією із найголовніших є проблема забезпечення належного рівня фінансування силових структур. В останні

роки видатки на оборону порівняно невеликі. Вони становлять 5-7% видатків зведеного бюджету. Такий рівень фінансування не є достатнім, адже ефективність Збройних Сил України визначається рівнем їхньої боєздатності і боєготовності. За неналежного рівня фінансування не буде досягнуто необхідного рівня захищеності держави. Дана проблема полягає не лише у недостатності фінансування, але й у необхідності визначення оптимальної структури видатків у відповідності до державних пріоритетів у сфері національної безпеки. Крім того, ще одним недоліком оборонного бюджету України є те, що його структура не відповідає світовим нормам. Так, класичний військовий бюджет країни НАТО, як правило, складається з трьох частин: витрати на особовий склад (до 45%), операційні витрати (25%), фінансування оборонних НДДКР (до 10%) і придбання нових зразків озброєння та техніки (до 20%). В Україні на утримання основного складу витрачається від 20% до 40% коштів, а на такі статті, як «закупівля озброєння і військової техніки» і «науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи» – менше 1% [4].

У засобах масової інформації часто говорять про негативний вплив оборонних витрат на економічний розвиток країни та планують за рахунок їх скорочення вирішити накопичені економічні та соціальні проблеми. Однак, за оцінками експертів, оборонно-промисловий комплекс є одним із основних резервів, що дає можливість у взаємодії з іншими секторами економіки розраховувати на забезпечення країною статусу індустріально незалежної держави. Він є невід'ємною складовою частиною військового потенціалу країни та промисловою основою національної безпеки держави. Оборонні витрати реалізуються і впливають на економічний розвиток оборонно-промислового комплексу, який виробляє озброєння, військову техніку, послуги національної оборони та іншу оборону продукцію. Саме у цьому комплексі народжується високі технології, ноу-хау, що згодом можуть застосовуватися й у цивільних галузях економіки.

Однак варто зазначити, що протягом існування ЗСУ ця норма не виконувалась жодного разу, а її середній показник за період 1992–2005 рр. становить 1,6% ВВП. Переважна більшість виділених коштів (понад 85%) використовується для утримання війська, і ці витрати можна справедливо назвати «проданням бюджету», адже не залишалось коштів на відновлення боєздатності та розвиток ЗСУ [1].

Виконання Державного бюджету у 2000 році з профіцитом дало можливість профінансувати видатки на оборону в повному обсязі. Це було зроблено вперше в незалежній Україні.

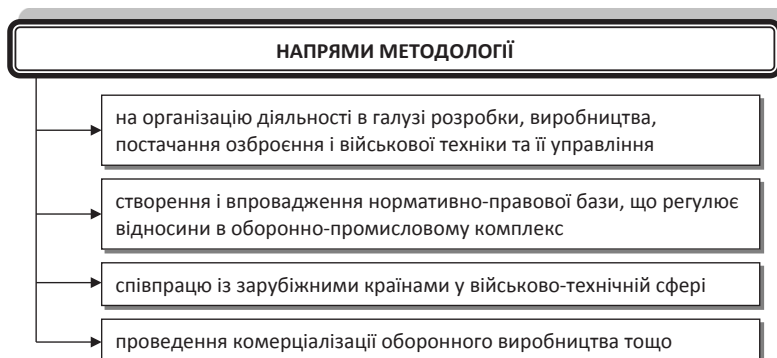

Рис. 2. Напрями методології

Державна програма реформування та розвитку ЗСУ на період до 2011 року через постійний дефіцит фінансування щороку зазнавала коректив в бік зниження параметрів фінансування і, як результат, дана державна програма не виконувалася.

Відповідно до Державного бюджету України на 2011 рік видатки на національну оборону всього становили [3] 13688,8 млн грн, питома вага у загальній структурі становить 4,03%. Із загального фонду було спрямовано 11479,2 млн грн, або 3,4% та із спеціального фонду – 2209,6 млн грн, або 0,63%. Видатки на споживання із ЗФ склали 3,1%, або 10425,5 млн грн, та із СФ було виділено 0,26%. Крім того, варто зазначити, що відбувся у межах загального обсягу бюджетних призначень, передбачених Міністерству оборони на 2011 рік, перерозподіл видатків загального фонду державного бюджету в сумі 6000 тис. грн шляхом зменшення обсягу видатків споживання за програмою 2101020 «Утримання особового складу Збройних Сил України» та збільшення обсягу таких видатків за програмою 2101080 «Медичне лікування, реабілітація та санаторне забезпечення особового складу Збройних Сил України». Досить велика частина спрямована на оплату праці, разом із загального та спеціального фонду передбачені витрати у сумі 6590,2 млн грн.

Варто зауважити, що досить мала частина коштів спрямована на розвиток та розробку новітніх технологій. Проте із СФ спрямовано 1291,5 млн грн, або 0,37%, що становить половину видатків із даного фонду. Величина коштів, що спрямована із ЗФ на розвиток даної сфери, становить 0,31%, тобто досить мала частина. Отже, знову більша частина видатків припадає на споживання, а не на розвиток ЗСУ, що досить негативно впливає на сучасний стан даної сфери.

Розглянемо прогноз видатків із загального фонду державного бюджету на потреби національної оборони України протягом 2012–2015 рр.: 2012 рік – 12,66 млрд грн; 2013 рік – 13,79 млрд грн; 2014 рік – 15,64 млрд грн; 2015 рік – 16,45 млрд грн. Отже, за прогнозами, бачимо, що фінансування національної оборони протягом наступних років збільшуватиметься [4].

Сьогодні у фінансуванні запитів оборонної сфери склався комплекс невідповідностей різного характеру та рівнів, до них можна віднести: неузгодженість законодавчої та виконавчої гілок влади у контексті фінансування оборонної сфери; у системі оборони планування України не існує документів, які визначають стратегію держави у сфері національної безпеки, зокрема її воєнної складової; незавершеність процедури створення ВОД, що унеможливило вироблення комплексної програми розвитку її складових, тощо.

Основу методології має становити єдина інформаційно-математична база, що передбачає проведення системного аналізу можливих варіантів реструктуризації ОПК і вибір найраціональнішого з них. Отже, проблематику системних досліджень визначають поставлені завдання та досягнуті результати.

Процес прогнозно-програмних досліджень складається з трьох взаємопов'язаних етапів (рис. 2) [5].

Дослідження, проведені на першому етапі, мають забезпечити цілісність розгляду системи усіх цілей, завдань, умов і напрямів розв'язання проблеми. Вони становлять сутність комплексного ана-

лізу і дають змогу прогнозувати на науковій основі перспективи реструктуризації та розвитку ОПК. У свою чергу, це дозволить виробити методологію досліджень проблем реструктуризації і розвитку ОПК як системи, що враховуватиме цільові, техніко-економічні, фінансові і часові взаємозв'язки між її елементами.

Дослідження, проведені на другому етапі, дадуть можливість окреслити перспективи реструктуризації та розвитку окремих оборонних галузей та ОПК у цілому. Унаслідок проведення цих досліджень буде підготовлено рекомендації до програм реструктуризації та розвитку оборонної промисловості (рис. 3).

Дослідження, проведені на третьому етапі, дадуть можливість оцінити перспективи розвитку оборонної промисловості за критерієм «ефективність-витрати-час» і розробити проект комплексної програми реструктуризації та розвитку ОПК.

Проблема обґрунтування, вибору раціональних напрямів і засобів реструктуризації та розвитку оборонно-промислового комплексу за своєю суттю має розглядатися як проблема, що відповідає потребам замовників (визначеним завданням і цілям), наявним і необхідним для їхньої реалізації техніко-економічним, матеріальним і трудовим ресурсам. Вирішення цієї проблеми полягає у врахуванні комплексу складних взаємозалежних чинників і зумовлює вибір підходу, який має забезпечити ефективне розв'язання питань науково-технічного прогнозування та пошукового проектування. При цьому на початкових стадіях досліджень обираються напрями розробки та виробництва озброєння і військової техніки, а вже потім використовуються резерви ефективного науково-технічного і технологічного потенціалу оборонної промисловості та здійснюється реальне фінансове забезпечення.

Проведення комплексного аналізу ОПК як системи дозволить обґрунтовано визначити напрями прогнозно-цільових, проектно-пошукових і програмно-планових досліджень на основі єдиного ітераційного процесу послідовного зниження невизначеності рішень на кожному рівні ієрархії.

Висновки. Отже, проведення такого складного комплексу досліджень пов'язане з необхідністю розгляду можливих сценаріїв соціально-політичного, економічного, військово-політичного, військово-технічного, науково-технічного розвитку як України,

так і деяких регіонів світу. В свою чергу, це вимагає формування єдиної бази вихідних даних, на основі яких стало б можливим проведення досліджень оборонних, економічних, соціологічних та інших факторів.

Концепція і програма реструктуризації оборонно-промислового комплексу, які за своєю суттю визначають зміну структури оборонної промисловості у галузях виробництва та виробничих потужностей, форм власності, організації та управління, конверсії, а також реконверсії, концентрації і диверсифікації науково-технічного і технологічного потенціалу, мають формуватися, виходячи з основної мети і завдань, поставлених перед ОПК. Тому вибір основної мети і завдань ОПК має ґрунтуватися на основі вимог концепції національної безпеки та оборони, воєнної доктрини, програми будівництва Збройних

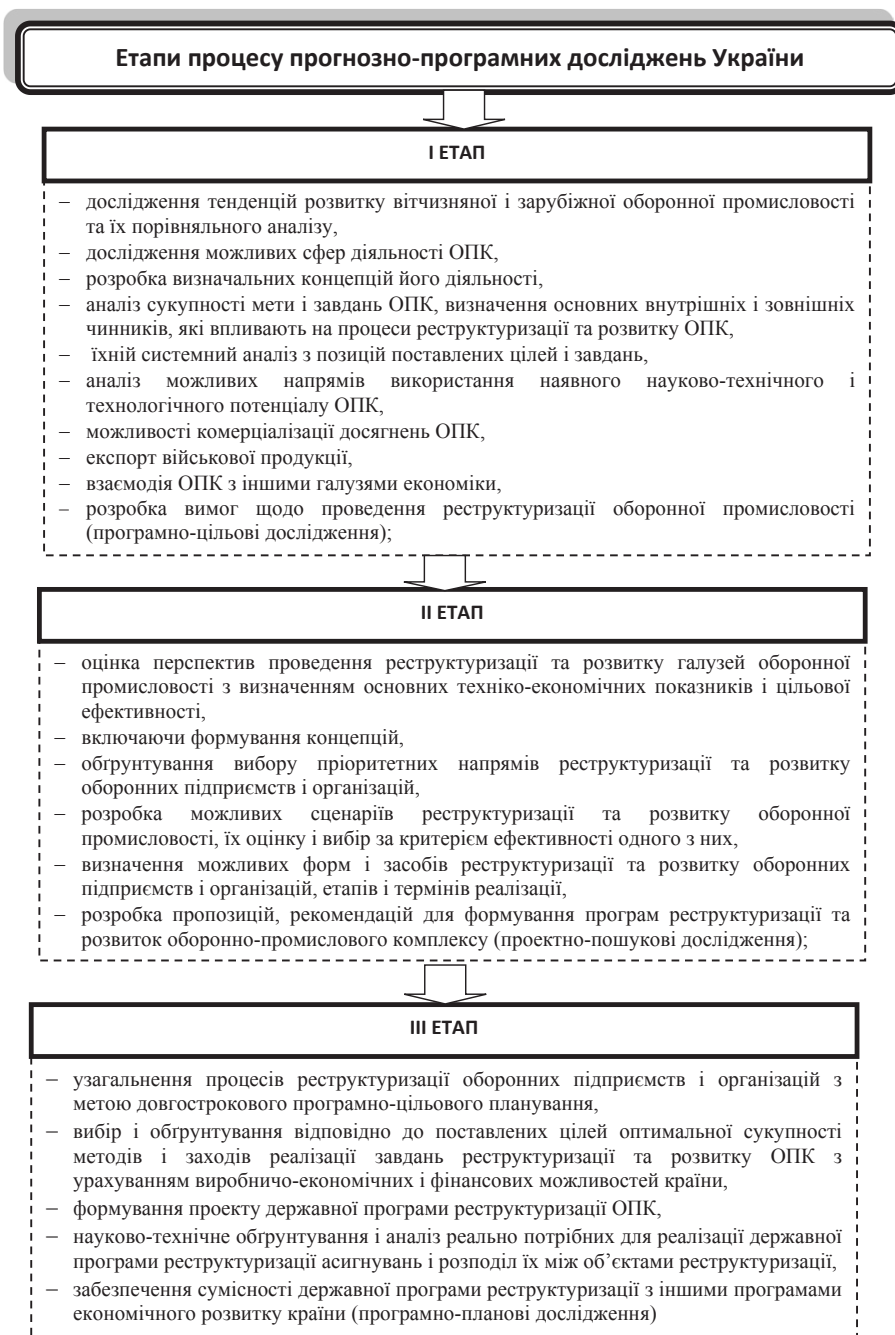

Рис. 3. Етапи процесу прогнозно-програмних досліджень України

Сил України та комплексного аналізу зовнішніх і внутрішніх чинників, які впливають на стан і перспективи розвитку ОПК. Затверджено це має бути такими документами, як Концепція військово-технічної політики, Державна програма розвитку озброєння та військової техніки, Державна програма конверсії тощо.

Документи формуються на базі системних прогнозно-цільових, проектно-пошукових і програмно-планових досліджень з урахуванням можливих варіантів діяльності ОПК, результатів комплексного аналізу і прогнозу зовнішніх та внутрішніх умов, нормативно-правового забезпечення. Розроблений на сьогодні проект Державної програми розвитку і модернізації озброєння і військової техніки не відповідає фінансовим можливостям країни і, на думку багатьох фахівців, не може бути реалізований, а існуючі Державна і регіональні програми конверсії не враховують реальних можливостей фінансового забезпечення, попиту ринку, можливостей реалізації конверсованої продукції. Вони вимагають радикального коригування, тому виникають труднощі у виборі цілей і завдань реструктуризації ОПК.

УДК 339.97

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Акімова І. Експортна орієнтація та її вплив на реструктуризацію підприємств в Україні // Україна на шляху до Європи. – К., 2001. – 338 с.
2. Бадрак В.В. Возможности военно-технического и оборонно-промышленного сотрудничества Украины и государств НАТО // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 8. – С. 19-25; Інтегрування нових членів та партнерів НАТО у військово-економічне співробітництво країн Альянсу: висновки для України // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 8. – С. 81-90.
3. Бороховостов В. Оборонно-промисловий комплекс України: стан та можливі напрями співробітництва з країнами заходу // Стратегічна панорама. – 2004. – № 3. – С. 8-9.
4. Воєнна безпека України на межі тисячоліть. – К. : Стило, 2008. – 394 с.
5. Военная техника ВС Украины, оставшаяся в Крыму, и основная специализация предприятий ОПК Крыма // Новости ЦАМТО. – 27 марта 2014.
6. Закон України «Про оборону України» від 06.12.1991 № 1932-XII (Редакція станом на 17.05.2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
7. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 № 964-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.

Вартанова О.В.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри міжнародних економічних відносин
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*

Скляр Є.П.

*аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*

Шестер І.В.

*аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПЕРСОНАЛУ МІЖНАРОДНОЇ КОМПАНІЇ

У статті викладено деякі проблеми, пов'язані з процесом формування персоналу, а також роботою з персоналом міжнародних компаній. Обґрунтовано актуальність формування персоналу міжнародних компаній на основі компетенцій.

Ключові слова: формування персоналу, персонал, компетенції, міжнародна компанія, управління персоналом, мотивація.

Вартанова Е.В., Скляр Е.П., Шестер И.В. ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ПЕРСОНАЛА МЕЖДУНАРОДНОЙ КОМПАНИИ

В статье изложены некоторые проблемы, связанные с процессом формирования персонала, а также работой с персоналом международных компаний. Обоснована актуальность формирования персонала международных компаний на основе компетенций.

Ключевые слова: формирование персонала, персонал, компетенции, международная компания, управление персоналом, мотивация.

Vartanova E.V., Sklar E.P., Shester I.V. FEATURES OF STAFF FORMATION AT AN INTERNATIONAL COMPANY

The article outlines some of the problems associated with the formation of the staff of an international company. It substantiates topicality of staff formation of international companies based on competences.

Keywords: formation of staff, staff competence, international company, personnel management, motivation.

Постановка проблеми. У зв'язку із глобалізацією у світовій економіці та інтеграційних процесах, що відбуваються у світі, зміни в економічній та політичній ситуації нашої країни, що відбуваються у контексті євроінтеграції України, продукують як значні можливості, так і серйозні загрози для кожної особистості, сталості її існування, вносять значний рівень невизначеності в життя практично кожної людини. Це стосується і діяльності підприємств, які

вимушені пристосовуватися до швидкого змінення зовнішніх чинників. У такій ситуації формування персоналу міжнародних компаній набуває особливого значення, оскільки дозволяє здійснити, узагальнити цілий спектр задач що до адаптації людини до зовнішніх умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу особливостей управління персоналом міжнародних компаній присвячені праці таких вітчизняних і